

ВОЛУНТАРИЗАЦИЈА И КВАЗИКРИМИНАЛИСТИЧКА ПРАКСА У ВЕЗИ СА УВИЋАЈЕМ

Стручни рад

DOI: 10.7251/ВРGВL3415285М

УДК: 343.147:343.142

Александар Миладиновић*, мр

Апстракт: У пракси су изражени бројни проблеми у вези са предузимањем истражних радњи, а поготово су ти проблеми изражени код увићаја. Као посљедица тога, јавља се одређена волунтаризација у предузимању и вршењу увићаја, која, усљед заступљености, засигурно заслужује и посебну елаборацију тог квазикриминалистичког поступања. Узроци наведеног су многобројни, али је чињеница да се углавном могу перципирати кроз незнање или квазикриминалистичко знање полицијских службеника, што резултира пауперизацијом и својеврсним скрњављењем криминалистике, и као науке и као праксе. Поред стручних и професионалних посљедица, волунтаристичко и квазикриминалистичко поступање полиције резултира и немогућношћу коришћења резултата увићаја у доказном поступку. Усљед наведеног, у раду ће се дати неколико примјера за које аутор сматра да представљају учесталију негативну праксу у вези са вршењем увићаја.

Кључне ријечи: увићај, лице мјеста, вријеме увићаја, начин извршења, доказ увићајем.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Увићај је једна од ријетких истражних радњи која је, по природи, непоновљива, што налаже посебну опрезност, стручност, темељитост и постепеност приликом вршења увићаја, гдје начела криминалистике добијају своју пуну афирмацију. Уколико се наведеном дода и чињеница да се увићај најчешће врши хитно ("хитна истражна радња"), односно сам излазак на лице мјеста треба да је хитан, а релативно често и брзина вршења увићаја не иде на руку увићајној екипи (нпр. усљед неповољног дјеловања атмосферских прилика), разумљива је могућност многобројних пропуста приликом вршења увићаја.

* Јединица за основну обуку – Полицијска академија Бања Лука; e.mail: aaleksandarbl@yahoo.com

Нормативна "скромност" регулисања увиђаја свакако је један од фактора одређених пропуста у практичној криминалистичкој дјелатности, али наведеном свакако треба додати и криминалистичко незнање, квазикриминалистичко поступање полиције, својеврсни волонтаризам у практичној дјелатности, вишегодишњу погрешну полицијску праксу, недостатак материјално-техничких средстава и опреме...

Разним проблемима у вези с увиђајем, треба додати и многобројне волонтаристичке и квазикриминалистичке приступе практичној реализацији криминалистичке обраде лица мјеста у оквиру којег би требало да се реализује и увиђај, што додатно осиромашује процесни значај и криминалистичке могућности и домете коришћења резултата увиђаја. Услед наведеног, неопходно је указати на одређене проблеме у реализацији увиђаја, те дати и конкретне приједлоге за превазилажење констатованих пропуста.

Пропусти у вршењу увиђаја су бројни и варијабилни, у зависности од више фактора, услед чега је немогуће их све набројати, па ће се овдје елаборирати они који се у пракси сматрају учесталијим и (по посљедицама) рапиднијим. Ти пропусти се могу сагледати кроз неколико питања:

- Да ли увиђај вршити протеком релативно дужег периода од времена извршења дјела?
- Да ли увиђај вршити када је лице мјеста измијењено?
- Да ли увиђај вршити код свих кривичних дјела, односно да ли је потребно и економично увиђај вршити код "лакших" кривичних дјела?
- Да ли записник о увиђају садржи и начин извршења констатован током увиђаја на основу пронађених трагова?

ДА ЛИ УВИЂАЈ ВРШИТИ ПРОТЕКОМ РЕЛАТИВНО ДУЖЕГ ПЕРИОДА ОД ВРЕМЕНА ИЗВРШЕЊА ДЈЕЛА?

У највећем броју дефиниција увиђаја (Жарковић, 2005), он се одређује као хитна истражна радња, на основу чега се може закључити да је хитност у изласку на лице мјеста и у вршењу увиђаја једна од његових карактеристика која би требало да буде препознатљива.

Хитност вршења увиђаја је разумљива уколико се имају у виду циљеви увиђаја, као и негативни утицаји који могу да имају рефлексије на трагове на лицу мјеста и на само лице мјеста. Ти негативни утицаји су атмосферске прилике, дјеловање људског фактора на лицу мјеста (укључујући и полицијске службенике) и сам механизам настанка, опстанка и нестанка појединих трагова кривичног дјела.

Из претходно наведеног је разумљиво да увиђај треба вршити у што краћем периоду након извршења кривичног дјела. Међутим, треба

знати да је у пракси овај период релативно неуједначен, у зависности од многобројних околности и фактора, а такође се ова хитност поступања прецењује. Период од извршења дјела до почетка увиђаја зависи од неколико фактора. У првом реду, вријеме изласка полиције на дојаву о извршеном кривичном дјелу (вријеме полицијске интервенције) зависи од неколико фактора, а код нас се сматра да је оно око десетак минута у урбаном подручју, те нешто више у руралном подручју, што се сматра прихватљивим и у складу је са европским стандардима (Престел, 2004: 45). Међутим, у ово вријеме треба претходно инкорпорирати и вријеме које је протекло између извршења кривичног дјела и дојаве (или сазнања) о дјелу, које износи од неколико минута па до чак неколико десетина минута или чак и сати, а неријетко се тај период мјери и данима, седмицама, мјесецима... Надаље, по изласку на лице мјеста, те након потврде навода пријаве од стране полиције, потребно је извјесно вријеме да се обавијести и формира увиђајна екипа, те да изађе на лице мјеста, што свакако изискује још неколико десетина минута, а неријетко чак и по неколико сати. Из наведеног се може закључити да је вријеме вршења увиђаја, у најбољем случају, од пола сата до сат, преко неколико сати (у већини случајева) до неколико дана или чак и у дужем периоду (што је релативно ријетко, али није изузетак).

Све наведено има утицај на дужину периода од извршења дјела до почетка (односно, окончања) увиђаја, што директно има импликације и на квалитет увиђаја, могућност проналаска трагова на лицу мјеста, квалитет тих трагова, могућност контаминације или на други начин компромитације самог лица мјеста, а поготово трагова на лицу мјеста...

Претходно је наведено како би се створила слика практичног поступања приликом изласка на лице мјеста и вршења увиђаја, а што (може да) има одређене рефлексије и на даље криминалистичко поступање, а такође и за доказни поступак. Ове факторе који утичу на период до изласка на лице мјеста и до почетка вршења увиђаја увијек треба имати у виду и цијенити их сходно конкретној ситуацији, с обзиром на то да они имају утицај и на могућност проналаска трагова на лицу мјеста, контаминацију и употребљивост тих трагова, те на низ других информација и сазнања која могу да буду од значаја за вођење кривичног поступка.

С обзиром на претходно наведено, не значи да хитност поступања приликом изласка на лице мјеста губи на значају. Напротив, управо усљед ових негативних фактора, излазак на лице мјеста и вршење увиђаја треба да се одвијају у што скоријем периоду, афирмишући у потпуности начело оперативности и брзине.

Резимирајући наведено, лако се може констатовати да је циљ хитног изласка на лице мјеста и вршења увиђаја управо предупређивање или бар свођење на најмању могућу мјеру утицаја негативних фактора који могу

довести до нестанка, контаминације или на други начин компромитације трагова или самог лица мјеста. Међутим, из наведеног не треба извучити један у пракси дијаметрално супротан, волунтаристички закључак.

Наиме, у пракси је изражено схватање да увиђај не треба вршити након протеча извјесног периода од извршења кривичног дјела (с тим што је је тај период релативан, у зависности од конкретног дјела, околности извршења, организационе јединице). Конкретно, практичне импликације овог схватања се огледају у томе да се увиђај не врши код кривичних дјела која одмах (или у релативно скоријем периоду) нису пријављена или за која се није на други начин сазнало у релативно краћем периоду. Другим ријечима, наведено схватање (па чак и практично поступање дијела полиције) подразумијева да се увиђај, усљед изостанка "основа", не врши код оних кривичних дјела гдје је између сазнања о извршеном кривичном дјелу и времена извршења дјела протекло извјесни период (неколико дана или дужи период). Наведено се "оправдава" перцепцијом по којој протеклом тог периода нестају или се контаминирају трагови са лица мјеста, усљед чега се чини беспредметним и бесциљним вршити увиђај.

Иако се чини да је погрешност овакве перцепције разумљива сама по себи, усљед чега је не би ни требало детаљније коментарисати, укоријењено практично поступање полиције на овај начин свакако оправдава да се наведеном посвети детаљнија елаборација.

У првом реду, треба рећи да овакво практично поступање полиције уопште нема своје упориште у криминалистичкој теорији и у литератури. Механизам настанка трагова на лицу мјеста, те њихово егзистирање на лицу мјеста, подложни су многобројним факторима, али је чињеница да су постојани, те су забиљежени случајеви проналаска одређених трагова на лицу мјеста чак и након неколико година. Услјед тога, сматрати да увиђај не треба вршити усљед немогућности проналаска трагова или да ти трагови неће бити употребљиви, само је показатељ рапидног изостанка криминалистичког знања. Наравно, протеклом времена, проналазак трагова, поготово употребљивих трагова, увелико се смањује, али то никако не значи да се они не могу наћи, усљед чега и треба инсистирати на хитном изласку на лице мјеста и на хитном вршењу увиђаја. Међутим, отежану могућност проналаска трагова не треба поистовјеђивати са немогућношћу проналаска трагова, што је суштина заговорника ове праксе. У контексту наведеног треба навести и да је релативно мали опсег трагова на лицу мјеста који ће се перципирати и након неколико часова од извршења дјела, што увелико зависи и од знања и опреме увиђајне екипе, али да то није основ који елиминише потребу вршења увиђаја.

Надаље, заборавља се да задатак увиђаја није само проналазак материјалних трагова на лицу мјеста, а поготово није задатак проналазак

искључиво идентификационих трагова. Задатак увиђаја, а из чега се перципира и циљ увиђаја, јесте вишеструк, а проналазак, фиксирање и изузимање, а потом и оперативно и доказно коришћење трагова јесте само један од задатака, можда и најважнији, али свакако не и једини. Поред наведеног, задатак увиђаја јесте и да се сагледа и перципира лице мјеста, објекти на њему, међусобни однос објеката, геопросторни и структурални амбијент лица мјеста, могући и претпостављени путеви... Све наведено, као и друго, јесу задаци увиђаја (Водинелић, 1985). Из наведеног је јасно да изостанком вршења увиђаја на лицу мјеста, оперативни радници, тужилац, а ни суд неће стећи јасну слику о самом лицу мјеста, а посредно ће веома тешко стећи и слику о начину извршења дјела на самом лицу мјеста уколико не знају нпр. распоред просторија, пут одласка и доласка, геопросторну конфигурацију објеката...

Резимирајући елаборацију о оправданости вршења увиђаја и након протекла дужег периода, треба рећи да супротна схватања немају упориште ни у ЗКП, односно тумачењем одредбе ЗКП о увиђају се може закључити да се увиђај може вршити чак и након протекла дужег времена од извршења дјела, односно да вршење увиђаја није условљено протеклом временом од извршења до пријаве самог дјела. Наиме, ЗКП је регулисано да се увиђај предузима када је за утврђивање важне чињенице у кривичном поступку потребно непосредно опажање. Уколико ову одредбу тумачимо у складу са претходно наведеним задацима и циљевима вршења увиђаја, свакако се може закључити да управо одређене чињенице, које могу бити релевантне за кривични поступак, представљају задатке и циљеве вршења увиђаја. Другим ријечима, уколико се не врши увиђај, неће се ни утврдити одређене чињенице (задаци и циљеви увиђаја) које могу бити важне за кривични поступак.

ДА ЛИ УВИЂАЈ ВРШИТИ КАДА ЈЕ ЛИЦЕ МЈЕСТА ИЗМИЈЕЊЕНО?

Слично претходно наведеном, у пракси је изражен још један волунтаристички приступ када је у питању процјена (неопходности и цјелисходности) вршења увиђаја.

Једно од питања у вези са вршењем увиђаја јесте и да ли га треба вршити, односно има ли ефекта и смисла да се врши када је лице мјеста измијењено. Наиме, у пракси је релативно често заступљено схватање (и поступање) да се увиђај не врши када је лице мјеста измијењено, поготово у случајевима када се сматра да је лице мјеста битно или у цијелости измијењено. Образложење наведеног је слично образложењу да ли увиђај треба вршити након протекла релативно дужег периода од извршења дјела.

Као и у тим ситуацијама, тако и у случају измијењеног лица мјеста, овакво поступање нема основ у криминалистици, већ је израз волонтаристичког квазикриминалистичког схватања, а то се поготово односи на схватање да се на измијењеном лицу мјеста не могу пронаћи трагови или да ће они бити компромитовани.

Иако је то само дјелимично тачно (поготово с обзиром на интензитет измијењености), морају се имати у виду циљ и задаци увиђаја, а они се не односе само на проналазак материјалних трагова, већ и на учовање одређеног односа на лицу мјеста и стицање цјелокупне контекстуалне слике и лица мјеста и самог дјела.

Наравно, овакво поступање нема основа ни у ЗКП, јер је разумљиво да се циљ увиђаја сматра релевантним, а не само стање лица мјеста.

Из наведеног не треба перципирати ирелевантност евентуалних измјенаналицу мјеста дејством одређених фактора. Као што је и претходно наведено, изузетно је битно констатовати сва неповољна дјеловања на лицу мјеста, а поготово видљиве или претпостављене измјене на лицу мјеста. Међутим, измијењеност лица мјеста не представља изговор да се не врши увиђај на лицу мјеста, већ евентуално може да се стави одређени приговор на оригиналност, контаминираност и очуваност пронађених трагова, што наравно не мора да значи. Међутим, чак и уколико се стави приговор и доведу се у сумњу пронађени и изузети материјални трагови приликом вршења увиђаја, увиђај ће имати одређену доказну (процесну), а поготово оперативну вриједност.

У контексту наведеног, намјерно није наведен степен и интензитет измијењености лица мјеста, који се може кретати од нетакнутог до у потпуности измијењеног лица мјеста (Корајлић, 2004: 380), с обзиром на то да сматрамо да степен и интензитет измијењеног лица мјеста не игра никакву улогу када је у питању нужност вршења увиђаја, већ евентуално може да има одређену улогу само када је у питању сумња у погледу оригиналности и контаминираности трагова.

На крају, треба рећи и да се чињеница о измијењеном лицу мјеста констатује управо вршењем увиђаја, а никако изостанком вршења увиђаја. Другим ријечима, самим доласком на лице мјеста, без обзира на то што ће некад фактичко стање на лицу мјеста управо указивати на (драстично) измијењено лице мјеста, тек започетим увиђајем се наведено може констатовати. Када се резимира наведено, треба навести да је управо код измијењеног лица мјеста од велике важности да увиђајна екипа приступи вршењу увиђаја и проналску материјалних трагова изузетно пажљиво, упорно, детаљно, практично афирмишући у потпуности криминалистичка начела.

Међутим, у пракси се чини да је управо супротно. Чак и уколико "одлучи" да изађе на лице мјеста и врши увиђај на измијењеном лицу мјеста, увиђајна екипа га врши стихијски, рутинерски, без жеље и воље

да се активније укључи у проналазак материјалних трагова, једноставно настојећи да се само задржи (борави) на лицу мјеста и предузимајући радње за које ће моћи рећи да представљају “увиђај”. Управо овакво поступање полиције и доприноси схватању да се на измијењеном лицу мјеста не могу пронаћи материјални трагови.

ДА ЛИ ЈЕ ПОТРЕБНО И ЕКОНОМИЧНО УВИЂАЈ ВРШИТИ КОД “ЛАКШИХ” КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА?

У пракси се увиђај често не врши код “лакших” кривичних дјела, наводно због економичности.

Сматрамо да је овакво поступање непрофесионално, није криминалистички релевантно, те је чак и у супротности са законом.

У првом реду, као што је већ наведено, ЗКП-ом је одређено да се увиђај предузима када је за утврђивање неке важне чињенице у поступку неопходно непосредно опажање. Другим ријечима, нигдје у ЗКП-у увиђај није условљен квалификацијом и тежином кривичног дјела. Штавише, ни у ЗКП, ни у КЗ не постоји подјела кривичних дјела на “лака” и “тешка” кривична дјела, усљед чега је евидентна произвољност и субјективизам овакве карактеризације дјела, а потом и посљедица те карактеризације као изостанак увиђаја. У наведеном контексту треба додати да се карактер “лакших” кривичних дјела не приписује тзв. “багателним” кривичним дјелима, код којих је постојање незнатне друштвене опасности основ елиминисања противправности, али и код ових кривичних дјела, управо да би се утврдило постојање овог елемента, углавном је неопходно да се изврши увиђај како би се утврдила материјална штета или слична околност која ће указивати на основе елиминисања противправности.

Надање, ни криминалистика не познаје подјелу криминалитета на “лаки” и “тешки криминалитет”, усљед чега је разумљиво да овакво поступање нема ни криминалистичко оправдање, без обзира на то што се правда некономичношћу. Уколико прихватимо мисао да је “сваком његова несрећа највећа”, а што би морала да буде једна од водила у односу полиције са оштећенима, разумљиво је да се сваком кривичном дјелу, односно конкретном кривичном случају мора приступити с дужном пажњом, без обзира на све друге околности. У наведеном се огледа и садржај криминалистичких начела.

С друге стране, у пракси се сматра да је вршење увиђаја код “лакших” кривичних дјела кршење начела економичности, поготово његових сегмената, због чега га је потребно навести. Основни елементи начела економичности су: 1) брзо спровођење поступка, али не тако да се иде на штету интереса утврђивања истине и заштите права и слобода грађана,

2) што јефтиније и краће спровођење поступка, 3) забрана примјене свега што се у поступку јавља као непотребно, 4) наношење што мање штете, 5) вођење рачуна о томе да се ово начело што више поклопи с начелом сразмјерности у примјени принудних мјера и доказних средстава, 6) код мање значајних случајева треба тежити поједностављењу поступка, 7) одбацивање доказне информације или доказа ако није у вези са случајем (предметом), ако његово прибављање није неопходно, а доводи до одуговлачења поступка, утицаја на свједоке, сугерисања, ако су неприкладни и неупотребљиви, ако се не могу прибавити, ако немају озбиљну доказну вриједност, ако је спорна (предметна) чињеница већ доказана или је ноторна и сл. (Модли, Шуперина, Корајлић, 2008: 436). Међутим, управо из наведеног је видљив квазикриминалистички приступ увиђају. Наиме, иако је разумљиво да је код одређених кривичних дјела (али изузетно малог броја, а свакако не код свих кривичних дјела која се означавају "лакшим") материјална штета мања од трошкова изласка на лице мјеста или вршења увиђаја, треба имати на уму, с једне стране, да полиција врши јавну службу у јавном интересу, док, с друге стране, начело економичности (чак и уколико би се перципирало у духу претходно наведеног схватања) не може да има примат над другим начелима криминалистике и кривичнопроцесног права. Поготово један сегмент овог начела свакако не може да буде примаран у односу на остале сегменте начела економичности.

ДА ЛИ ЗАПИСНИК О УВИЂАЈУ САДРЖИ И НАЧИН ИЗВРШЕЊА КОНСТАТОВАН ТОКОМ УВИЂАЈА НА ОСНОВУ ПРОНАЂЕНИХ ТРАГОВА?

Један од пропуста у вези са увиђајем, који се не односи на само вршење увиђаја, већ на документовање увиђаја јесте описивање начина извршења кривичног дјела у записник о увиђају. Наиме, релативно често записник о увиђају са лица мјеста, поготово код имовинских и насилничких кривичних дјела, садржи и опис (претпостављеног) начина извршења кривичног дјела, уз друге неизоставне елементе самог записника. Овакво документовање увиђаја сматрамо погрешним.

У првом реду, треба поћи од чињенице да се на увиђају, без обзира на то колико је то некад и очигледно, никад не може утврдити начин извршења кривичног дјела, односно да на увиђајној екипи, без обзира на то да ли је чини и тужилац или само полиција, није да утврђује начин извршења, већ чињенично стање које подразумева утврђивање чињеница и околности које могу да укажу на начин извршења дјела, али сам начин извршења дјела (као нефизички, нематеријални сегмент самог кривичног дјела) се не може констатовати. Другим ријечима,

увиђајна екипа само констатује чињенично, материјално стање на лицу мјеста (из којег је можда некад и очигледан начин извршења), док је на суду да утврђује одлучне чињенице у вези са кривичним дјелом, између осталог и начин извршења на основу свих предочених доказа на главном претресу (међу којима је и записник о увиђају и пратећи материјали уз записник, попут фото-документације, изузетих снимака...). Другим ријечима, начин извршења кривичног дјела утврђује суд правоснажном судском пресудом (која може, али и не мора да се заснива на чињеницама утврђеним на увиђају и фиксираним записником о увиђају и другим прикупљеним материјалима са увиђаја).

Надовезујући се на наведено, треба указати и на природу, карактер и значај записника уопштено. Наиме, према ЗКП, записник је писана исправа која садржи податке о току и садржају радње предузете у току поступка, а најчешће се записницима озваничује (даје процесна форма) ток и садржај, односно резултат истражне радње. У записник се уносе, између осталог, битни подаци о току (процесу) и садржају (предузетим радњама и констатованим резултатима) предузете радње. С обзиром на то, а поготово имајући у виду да је записник по властитој правној природи јавна исправа (Симовић, Симовић, 2011: 178), он мора да буде лишен било каквог субјективизма и произвољности, односно мора да садржи само оно што је фактички предузето и што је непобитно утврђено и констатовано током реализације радње. Начин извршења кривичног дјела не спада у непобитну чињеницу утврђену током увиђаја, јер је то (за вријеме увиђаја) још увијек претпостављени начин извршења, дакле, произвољно утврђен начин извршења (додуше, некад на основу релевантних трагова, али још увијек произвољан). Усљед наведеног, уношењем (претпостављеног) описа начина извршења кривичног дјела у записник о увиђају, тај записник неће садржати законом прописане елементе, већ се у њега уноси субјективан, произвољан став (без обзира на то што ће се он у пресуди можда и потврдити). Наведено може проузроковати немогућност коришћења записника о увиђају као јавне исправе, односно као извора доказа, с обзиром на то да се у њему не налази опис чињеничног стања, већ својеврсне претпоставке (које можда и јесу засноване на чињеничном стању, али су ипак само претпоставке). То повлачи могућност да се и сви предмети и трагови пронађени, констатовани и изузети на увиђају, те фиксирани записником о увиђају не могу користити као доказ у кривичном поступку, јер је оригинални доказ из којег су изведени незаконит. Није тешко претпоставити колике би посљедице изазвало наведено, усљед чега се констатовање начина извршења у записнику о увиђају мора избјегавати (па чак и у оним случајевима гдје је то, недвосмислено, очигледно).

Из наведеног не треба перципирати (погрешан) закључак да један од задатака увиђаја није и утврђивање начина извршења на основу

трагова на лицу мјеста, самог лица мјеста и других прикупљених сазнања. Наравно да јесте, међутим, претпостављени начин извршења представља само једну од верзија која је заснована на прикупљеним индицијама и траговима на лицу мјеста, те која би, као и свака друга верзија, требала да има и (минимално) контраверзију (Матијевић, 1999). Све док верзија има и контраверзију, не може се говорити о утврђеном чињеничном стању, а утврђено чињенично стање подразумијева постојање само једне верзије која на крају кривичног поступка (требало би да) резултира правоснажном (осуђујућом) пресудом.

Надаље, претпостављеном начину извршења није мјесто да се констатује у записнику о увиђају, јер је већ наведено да се у записницима налази само чињенично стање, али то не значи да се начин извршења нигдје не констатује. Напротив, када начин извршења као једна од верзија добије своју афирмацију другим прикупљеним индицијама, сазнањима, информацијама, траговима и доказима, он може да представља дио извјештаја о извршеном кривичном дјелу и о извршиоцу, гдје се сам начин извршења поткрепљује до тада прикупљеним доказним материјалом. У извјештају о извршеном кривичном дјелу и о извршиоцу пожељно је да се да опис претпостављеног начина извршења дјела, из најмање два разлога. Први се односи на то што сам начин извршења дјела представља биће кривичног дјела, те ће на основу њега тужилац стећи реалнију слику о спорном догађају, па ће адекватније квалификовати кривично дјело или га преквалификовати уколико сматра да полиција није адекватно квалификовала кривично дјело. С друге стране, претпостављени опис начина извршења дјела је пожељно да се опише и у извјештају, с обзиром на то да је у одређеним случајевима сам начин извршења дјела квалификаторна околност, што има и одређене процесне импликације (у погледу судске надлежности). Из наведеног је разумљиво да је у извјештају пожељно да се опише претпостављени начин извршења дјела, али да то није обавезно.

Наравно, уколико тужилац на сличан начин перципира прикупљени доказни материјал, претпостављени начин извршења ће се, као верзија оптужбе, налазити и у оптужном акту (оптужници), али то још увијек није и утврђени начин извршења дјела. Тек у правоснажној пресуди суд утврђује начин извршења који се може сматрати једином преосталом верзијом, односно као (формално) истинит.

Резимирајући наведено, сматрамо да се опис начина извршења дјела не треба налазити у записнику о увиђају, с обзиром на то да он не представља констатовано чињенично (већ претпостављено, субјективно) стање лица мјеста, већ се евентуално овај опис треба налазити у извјештају о извршеном кривичном дјелу и о извршиоцу, али и тада представља само верзију о начину извршења кривичног дјела (додуше, верзију која, на основу прикупљених индиција, сазнања, трагова

и доказа, представља највјероватнију и која ће, као таква, представљати верзију оптужбе у оптужном акту).

Поред наведених нормативних разлога који оправдавају изостанак описивања начина извршења у записнику о увиђају, и бројна криминалистичка (Модли, 1990: 154; Кривокапић, 1997: 190; Жарковић, 2005: 140; Симоновић, Матијевић, 2007: 447) и кривичнопроцесна литература (Корајлић, 2012: 114) изричита је уставу да записник о увиђају не садржи произвољне и субјективе описе, попут начина извршења дјела. И поред наведеног, учестала пракса навођења и описивања начина извршења кривичног дјела у записник о увиђају свакако наводи на закључак да се ради о волунтаризацији и пауперизацији криминалистичке праксе узроковане квазикриминалистичким (не) знањем.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Знајући да је увиђај једна од првих, неријетко и прва (истражна) радња у односу на кривично дјело, разумљив је доказни, а поготово информациони (спознајни) значај увиђаја у расвјетљавању конкретног кривичног дјела, откривању непознатог извршиоца, прикупљању доказног материјала и ефикасном процесуирању током кривичног поступка. На значај увиђаја, уосталом, указује и стара, али још увијек актуелна сентенца – да нема бољег доказа од увиђаја.

Међутим, чињеница је да није сваки увиђај извор доказа, а оперативна, а поготово кривичнопроцесна пракса показује да релативно мали број увиђаја има позитивну валоризацију током оперативног рада, а поготово у кривичном поступку. Поред низа материјално-техничких, организационих и других проблема, фактор који доприноси наведеном јесте свакако и квазикриминалистичка пракса поступања на лицу мјеста која се перципира као увиђај.

Међутим, у концепту новог кривичнопроцесног законодавства које ставља посебан акценат на истрагу, која по својој садржини представља криминалистичку истрагу, значај истражних радњи, а поготово увиђаја као (најчешће) прве истражне радње је несумњив и добија посебан значај, поготово са доказног (кривичнопроцесног) аспекта. Имајући у виду да већину истражних радњи углавном предузимају припадници полиције, свако нестручно, неправилно и незаконито поступање повлачи, поред немогућности коришћења резултата те радње као доказа, и немогућност коришћења доказа који су изведени из резултата те примарне (неправилне, незаконите) радње. Услед наведеног, концепт силогистичко-криминалистичког поступања полиције, као дијалектично

јединство и интеграција кривичнопроцесног и криминалистичког поступања (гдје ниједно нема примат, али се ниједно не може ни изоставити) посебно долази до изражаја приликом предузимања истражних радњи. Сходно наведеном, било какав волунтаристички приступ и квазикриминалистичко поступање приликом предузимања истражних радњи није дозвољено, јер имплицира немогућност коришћења таквих резултата као доказа у кривичном поступку, без обзира на спознајну страну резултата предузете радње. Из претходно елаборираних примјера, чини се да је таква пракса посебно заступљена код увиђаја.

Из претходно наведених начина поступања на лицу мјеста, за које сматрамо да представљају лошу, а поврх свега некриминалистичку праксу, чињеница је да нису резултат одређених нормативних или криминалистичких недоумица, дилема, двосмислености и слично, већ представљају резултат изразитог криминалистичког незнања, продукт квазикриминалистичке наслеђене праксе и личне и професионалне љености припадника криминалистичке полиције. Као таквима, чини се да им и није мјесто да се посебно елаборирају, међутим, имајући у виду њихову инкорпорираност у криминалистичкој пракси, свакако није наодмет да се дâ осврт на ове проблеме, у нади да ће наведено увидјети и менаџмент полиције, с обзиром на то да је он свакако најодговорнији за егзистирање ове негативне праксе, као и за њено елиминисање.

ЛИТЕРАТУРА

- Водинелић, В., (1985). *Криминалистика – откривање и доказување*, Скопље: Факултет за безбједност и друштвену самозаштиту;
- Корајлић, Н., (2004). *Обезбјеђење лица мјеста код проналаска леша*. Крагујевац–Београд: Правни факултет Крагујевац – Полицијска академија Београд;
- Корајлић, Н., (2012). *Истраживање кривичних дјела*. Сарајево: Правни факултет;
- Кривокапић, В., (1997). *Криминалистика тактика III*. Београд: Полицијска академија;
- Матијевић, М., (1999). *Планирање и провјеравање криминалистичких верзија у оперативном раду ОУП, с освртом на искуства у БиХ – РС*. Скопље: Факултет безбедности;
- Модли, Д., (1990). *Органи унутрашњих послова и примјена члана 154. ЗКП СФРЈ*. Загреб: Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске;
- Модли, Д., Шуперина, М., Корајлић, Н., (2008). *Рјечник криминалистике*. Загреб: Струковна удруга криминалиста Хрватске;

Волунтаризација и квазикриминалистичка пракса у вези са увиђајем

- Престел, Б., (2004). *Полицијске снаге у БиХ на њиховом путу у Европу – важни кораци – Функционална анализа*. Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова;
- Жарковић, М., (2005). *Кривичнопроцесни и криминалистички аспекти увиђаја на лицу мјеста*. Београд: издање аутора;
- Симовић, М., Симовић В., (2011). *Кривичнопроцесно право*. Бања Лука: Интернационална асоцијација криминалиста;
- Симоновић, Б., Матијевић, М., (2007). *Криминалистика тактика*. Бања Лука: Интернационална асоцијација криминалиста.

VOLUNTARIZACION AND PSEUDOKRIMINALISTICS PRACTICE IN CONNECTION WITH THE CRIME SCENE INVESTIGATION

Aleksandar Miladinovic,* ma

Abstract: In practice, there are numerous problems in connection with the undertaking of investigative actions, especially these problems present at the crime scene. As a consequence, there is a certain voluntarization taking and crime scene investigation, which, due to representation certainly is a place for pointing out that pseudokriminalistics treatment. The causes of the above are numerous, but the fact that it is mainly be perceived through ignorance or pseudokriminalistics knowledge of police officers resulting in pauperization criminalistics, and as a science and as a practice. In addition of professional consequences, voluntaristic and pseudokriminalistics police conduct resulting in the inability to use the results of inspection of the evidentiary proceedings. Due to the above, this paper will give a few examples for which the author considers to represent the frequent negative practices in connection with the crime scene investigation.

Keywords: crime scene investigation, crime scene, during the inspections, the manner of execution, the proof investigation.

* *Police Academy in Banja Luka, e.mail: aaleksandarbl@yahoo.com.*